

A MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓKRÓL

Sorozatunkban azokat a rövidebb-hosszabb „bemutató” cikkeket közöljük, amelyek a megyei hálózati híradók múltjáról, jelenéről és jövőjéről tudósítanak. 2007 őszén a szerkesztőség levélben kereste meg a megyei könyvtárak igazgatóit, azzal a kéréssel, hogy maguk számoljanak be vagy éppen lapszerkesztő munkatársuk írjon ismertetést a megye hálózati híradójáról; úgy ahogyan maguk gondolják, úgy ahogyan önmaguk látják lapjukat. Vannak megyék, ahol jelenleg nem is lát napvilágot könyvtári hálózati híradó, vannak megyék, ahonnan visszajelzést sem kaptunk. Ahonnan viszont érkeztek bemutató cikkek – azokat sorra-rendre olvasóink elé tárjuk.

Kaptár – Jász-Nagykun-Szolnok megye könyvtárainak híradója

Öszintén: sejtelnem sincs, miként kell elkezdni egy könyvtári híradó bemutatását... Pláne, hogy joggal feltételezhessem: néhány érdekelten – a 3K szerkesztőjén, néhány munkatársamon, pár megyebeli kollégámon, és esetleg egy-két jóvendőbeli szakdolgozatrón – kívül bárki is elolvassa az alábbi sorokat.

Legyen „hivatalos”?...

1992 januárjában a Versegly Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója, Bertalanné Kovács Pirooska a következő ajánló sorokkal indította útjára Jász-Nagykun-Szolnok megye könyvtárainak híradóját: „*Kedves Olvasó! Kedves Könyvtáros Kolléga! Örömmel ajánlom figyelmébe a kiadványt, amelynek próbaszámát most kezében tartja. A Versegly Ferenc Megyei Könyvtár gondozásában jelenik meg, hiteles krónikása kíván lenni a Jász-Nagykun-Szolnok megye könyvtáraiban történő eseményeknek, hí közvetítője a megyén kívülről és belülről érkező híreknek, tudnivalóknak, amelyek feltételezéseink szerint érdekelhetik a könyvtárosokat. [...]* Várjuk a híreket, közölnivalókat minden hónap 10-éig, mivel szeretnénk, ha a hónap 15. napjáig mindig meg is jelenne az esedékes szám. [...] Azt reméljük

ettől a kiadványtól, hogy áttekintve a könyvtárak által végzett munkát, erősíti a könyvtárosok önbizalmát, elmélyíti szakmai összetartozásukat, fórumot teremt a kisközségekben elszigetelten, magukra hagyottan dolgozóknak is. [...]

Ennek tizenhat éve... A *Kaptár*, ha nem is minden hónap 15. napján, de viszonylag folyamatosan megjelenik, célkitűzése e korai küldetésnyilatkozatnak ma is megfelelő...

... esetleg „érdekes”?...

A régi *Kaptár* írásait böngészve érdekes dolgokra bukkanhatunk. Már az első számban mosolyogva (persze keserű mosollyal!) emlékezhet vissza a könyvtáros kolléga olyan hírre, amely szerint: „*A munkabérek legkisebb összege 1992. jan. 1-jétől 8000 Ft/hó, – a teljes munkaidőben foglalkoztatott időbéres dolgozók részére. [...] A helyi önkormányzatoknak juttatott normatív állami hozzájárulás helyi közművelődési feladatokra: 200 Ft/1991. jan. 1-jei állandó lakos.*” Vagy: „*A közelmúltban több könyvtár vásárolt számítógépet részben pályázati, részben önkormányzati különtámogatásból, részben saját megtakarításaikból (Szolnok város, Jászberény, Kisújszállás, Karcag). [...] A vásárlásoknál a könyvtárosok általában IBM AT 386-os gépek mellett döntöttek, operációs rendszerként a DOS 5.0 verzióját szerezték be. Nagyon helyesen döntöttek azok is, akik kiadványszerkesztő programot is vásároltak. [...]*”

...,lelkes”?...

Nagyot változott a körülöttünk lévő világ 1992 óta! A *Kaptár* első számán még bőven látszanak azok a technikai gyermekbetegségek, amelyeken azóta – nagyrészt – túljutottunk. Az írógéppel készített első számban – bár sorai már sorkizártak – visszaköszönnék ránk a „kalapos” ő, ú betűk, a karikás ékezetű nagy Á-k, s bizony találunk még benne kézzel pótoltt ékezeteket is. Mennyire örültünk annak idején, amikor módunk lett megszabadulni a hosszú í-t nem ismerő NDK-s írógépektől!

Az írógépet már 1993-ban felváltotta a *Logitech Finesse* szövegszerkesztő programja, ma pedig már a Microsoft Word szövegszerkesztőjének utolsó előtti verziójával tudunk ízléses kivitelű, fénymásolóval sokszorosított lapot nyújtani megyebeli kollégáinknak.

...esetleg „borongós”?...

Régen bezzeg! Annak idején az *Együtt* (A Szolnok megyei könyvtárak együttműködési körének híradója) utolsó száma még százhusz oldalon jelent meg! A rendszerváltással (rendszerváltozással) együtt – úgy tűnik – a könyvtárosok publikáló kedve is megszűnt (mert arra, hogy a könyvtárak *együtt* haladása szűnt volna meg, gondolni sem merek...), mert e monumentális, húsz évfolyamot megélt kiadvány utolsó számának (1989) megjelenése után három évet kellett várni

arra, hogy *Kaptár* címen, havi rendszerességgel, egy nyolcoldalas kiadványka szolgálhassa immár Jász-Nagykun-Szolnok megye könyvtárügyét...

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az 1989-es szám ténylegesen 1991-ben jelent meg. De ha szándékosan „borongós” az ember, ettől hajlamos eltekinteni...

...történeti ívű?...

Az 1952-ben létrehozott Megyei Könyvtár mindig nagy gondot fordított arra, hogy a maga és a megyében működő könyvtárak megismertethessék eredményeiket, problémáikat egymással, illetve a szélesebb szakmai közvéleménnyel.

Már 1956-ban kísérlet történt egy rendszeresen megjelenő könyvtári híradó kiadására *Szolnok Megyei Könyvtáros* címmel, ennek azonban csak két száma látott napvilágot február és április között. A forradalom után, a megtorlás éveiben nyilván gondolni sem lehetett ilyen „értelmiségi ízű” kiadvány fenntartására, folyamatos megjelentetésére, egészen 1962-ig nem is történt ilyen kísérlet.

Ekkor *Szolnok Megyei Könyvbarát* címmel, a könyvbarát mozgalom Szolnok megyei szervező-bizottságának híradójaként, a Szolnok Megyei Verseghy Könyvtár és a Földművelésügyi Minisztérium Szolnok Megyei Szövetkezeti Központja szerkesztésében jelent meg a megyei könyvtárügygel foglalkozó lap, mely szintén két, számozatlan kiadványt jelenthetett csak e tárgy körben.

Ismét éveknek kellett eltelniük, mire 1969-ben napvilágot láthatott a negyedéves rendszerességű megjelenést ígérő, ám 1972-ig csak hét számot produkáló *Könyvtári Magazin* a könyvtár olvasószolgálatának szerkesztésében.

Az első – valóban hosszú életű – megyei könyvtárszakmai kiadvány az e cikkben már említett *Együtt* 1970-től 1989-ig jelent meg. A megyei repertórium szerint megjelenése ugyan rendszertelen volt, terjedelme azonban lehetővé tette nagylegzetű, történeti értékű szakmai publikációk közlését is.

E sorban – utolsóként – a *Kaptár* eddig a *második* leghosszabb megjelenési időszakot vallhatja magáénak, de szeretnénk, ha megélné sőt túlélne az eddig rekordnak számító 20. évfolyamot...

...konceptiókereső...

Ha kézbe vesszük ezt az A/4-es formátumban megjelenő könyvtári híradót, azonnal szembeütünk világos, áttekinthető szerkezete. A lap általában egy-két nagyobb lélegzetű írással indul, amely az elmúlt időszak egy-egy fontos vagy fontosnak ítélt megyei könyvtári rendezvényéről tudósít, valamilyen aktuális könyvtári feladatra készít fel vagy bemutat egy-egy könyvtárat.

A szerkesztők – olykor – humort is csempészték a lapba. Ennek szép példája a „*Kérem Halszemű asszonyt*” című publikáció (1992. 4. sz.), amely az olvasók „elhallásból” származó könyvtárosmosolyt fakasztó kéréseiből válogat. (A *halszemű asszony* eredetileg Jókai Tengersizemű hölgye volt...) Rendszeres téma itt az Ünnepi Könyvhét, a különböző címeken rendezett „kulturális napok”, a vándorgyűlés, beszámolók szakmai kirándulásokról, új könyvtári szolgáltatások bevezetéséről.

A nagyobb lélegzetű írásokat követő részekben, rovatokban látszik a szerkesztők küzdelme az idővel.

A korai évfolyamok nagy terjedelmet szántak például a pályázati lehetőségek bemutatásának, pályázati kiírások utánközlésének, ezzel kapcsolatos módszertani tanácsok adásának. Ezek a témák aztán lassan kikoptak, hiszen mára olyan rövid lett egy-egy pályázat kiírási és beadási határideje, hogy képtelenség lenne ezekről nyomtatott kiadványban értesíteni az érdekelteket.

Hasonlóan ezekhez lassan-lassan eltűntek a jogszabályváltozásokról, kiadványokról szóló értesítések, és az olyan kísérletek, amelyek például a könyvtári szaklapok tartalomjegyzékének közzétételével próbálták a megye könyvtárosait – legalább a fontosabb témák területén – „képben tartani”.

Szinte tapintható, hogy az infokommunikációs eszközök elérhetősége és használatba vételük megyebeli elterjedésével miként veszítenek teret a lapban korábban nagy jelentőségű, de immár „egy kattintással” elérhető információk.

Ugyanez a helyzet a „módszertani” írásokkal is. A szerkesztők folyamatos törekvése, hogy egy-egy, vélhetően több könyvtárat érdeklő kérdésben tájékoztatást, segítséget nyújtsanak. Ír a lap a késedelmek bírósági végrehajtásának kérdéséről, a könyvbeszerzési lehetőségek új útjairól, a közalkalmazotti törvény értelmezésének problémáiról... stb. Az egyedi problémák kezelését lehetővé tevő, személyes kapcsolatokra épülő e-mailes segítségnyújtás lehetősége azonban – láthatólag – e témakört is lassan-lassan okafogyottá teszi a nyomtatott lapban.

A helyismereti gyűjtemény gyarapodási jegyzékének és a „Rólunk írták” rovatnak az internetes katalógus megjelenése és használatának elterjedése vetett véget, a szakmai rendezvényeken elhangzott előadások közzétételének a PowerPoint...

Így már talán érthető, hogy az idő múltával miért vált egyre rapszodikusabbá a lap megjelenése...

Na de nem panaszkodni kell, hanem bemutatni...

Próbálom!

Legyek...

...adatcentrikus?

Bertalanné Kovács Piroska felelős kiadóként 1992 januárjától jegyzi a *Kaptár* című lapot. A lap első szerkesztője *Lengyelne Molnár Klára* volt, akinek felelősségteljes munkája nyomán a lapnak 1994 szeptemberéig összesen 29 száma jelent meg. (A 7–8. szám minden évben összevontan jelentkezett!) Az alapító szerkesztő elkészítő cikkében a következőket írta: „Az első számok szerkesztésének, összeállításának, nyomtatásának technikai nehézségein túljutva, kialakult a végleges forma, a rovatok, rovatcímek, a tördelés és a kaptárból kiröppenő méhecskék elhelyezésének gyakorlata. A kis gyűjtőgető állatkák ábrázolása valószínűleg nem mindig sikerült, így többen nézték, nevezték »őket« darazsaknak, legyeknek, katicabogaraknak, kismadaraknak. [...] A lap egyes számaiban arra törekedtünk, hogy a hírek, közlemények, pályázati felhívásokon kívül hosszabb lélegzetű írások is szerepeljenek, bemutatva egy-egy könyvtárat, könyvtári részleget, munkatársakat, kiadványt, fontosabb eseményt. [...] A megjelent 29 lapszámban a Megyei Könyvtár könyvtárosi munkakörben dolgozó munkatársainak 70%-a publikált. A hálózathoz

a városi könyvtárak mindegyikétől, a községieknek 70-80%-ától kaptunk, ill. hoztunk haza híryanagyot. [...] Munka alóli felmentési időm letelte után – ahogy mondják »megkezdte megérdemelt pihenését« – nyugdíjba vonulok.»

A szerkesztői tisztet tehát az 1994. évi 9. számtól e sorok írója, Takáts Béla vette át... és ezzel kezdetét vette a megjelenés rapszodikussága...

1994-ben a további lapszámok még „rendesen” jelentek meg, 1995-ben azonban már három „összevont szám” (6–7., 8–9., 10–11.) igyekezett elleplezni a nehézségeket (és a 12. szám nem is jelent meg), 1996-ban hat („kéthavilap...?”), 1997-ben négy („negyedéves megjelenés?”) szám látott napvilágot. A szerkesztő 1998. évi első számában megjelent mentegetőzése: *„Hosszú év van mögöttünk... Terveztünk, költöztünk, új épülethez szoktattuk olvasóinkat (és magunkat), bevezettük a számítógépes kölcsönzést, országos szakmai tanácskozást szerveztünk... S mindez alaposan rányomta bélyegét a Kaptár megjelenésére is... Persze voltak technikai akadályok is. Sokszorosítógépünk eladása után úgy határoztunk, hogy hálózati híradónkat ezután fénymásolóval sokszorosítjuk, az erre igazán alkalmas gépet azonban csak december végén tudtuk beszerezni... A rendszertelen megjelenés tehát magyarázható, az okok azonban erre az évre nem vonatkozhatnak! »Fogadjuk« tehát, hogy 1998-ban minden hónapban kollégáink elé kerül lapunk (főleg, ha tartalmához segítséget kapunk). [...]”*

Nem így lett. A „fogadalom” ellenére már 1998-ban is csak a számozás trükkjeinek köszönhetően beszélhetünk „havi” megjelenésről (összevont 4–5., 6–9., 10–12. szám...), 1999 – ezek után – meglepően jó év volt (ha lehet ilyet mondani, hiszen a 3-4., és az 5-6. szám összevontan jelent meg, és az évben a 9. szám volt az utolsó, 2000-ben folyamatos számozással hét, 2001-ben négy, 2002-ben három, 2003-ban és 2004-ben pedig két-két szám látott napvilágot. A 2004 végén leköszönő szerkesztő igazán csak arra büszke, hogy az évi utolsó számban megjelent Papp István-publikációnak (*Tér és idő – a múzeum és a könyvtár szemszögéből*) a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros utóközlője lett (2005. 1. szám).

Ilyen előzmények után be kellett látni, hogy a levelezőlisták, az e-mail, az internet korában egy nyomtatott hálózati híradó frissessége nem biztosítható. Fenntartására mégis szükség van, hiszen a megyében dolgozó kollégákkal való kapcsolattartásunknak egyetlen eszközét sem veszíthetjük el.

Ennek jegyében vette át a szerkesztői tisztet 2005 elején Illés Julianna, az intézmény területi szolgálati osztályának vezetője – aki jelenleg is felelős a lapért –, s jelent meg gondozásában 2005-ben „négy” (1., 2–3., 4.), 2006-ban három, 2007-ben pedig két *Kaptár*.

A lapot megkapja a megye összes könyvtára, azok fenntartói, a megyei könyvtárak, a Könyvtári Intézet... és természetesen gondolunk a kötelezpéldány-szolgáltatásra is...

Összességében...

...persze még most sem tudom, hogyan kell, hogyan lehet bemutatni egy hálózati híradót. Nem tudom mi lesz, mi lehet a sorsa a Web 2.0, a Könyvtár 2.0 korában, amikor zsugorodnak könyvtárunk anyagi lehetőségei, zsugorodik az e célra fordít-

ható munkaidő, s – ahogy mondják – zsugorodik körülöttünk a világ. A kapcsolat-tartás „új módszerei”, lehetőségei – feltehetőleg – előbb-utóbb lehetővé teszik, az említett anyagiak pedig szükségessé az áttérést az elektronikus megjelenésre.

...nem tudom, de azt nem mondhatom, hogy nem érdekel, hiszen rengeteg könyvtáros és könyvtár sorsáról tanúskodnak az e rövid tizenhét év alatt felgyűlt és itt-ott már megsárgult lapok.

Majdnem kimaradt még egy fontos érv: a fenntartó! A hálózat a könyvtárakat elérhetővé tette, fenntartó önkormányzataik azonban – hacsak nem lelkes könyvtár-bajárók – e híradóval elérhetőek, s talán ez is nyom a latba... talán. S persze az is fontos, hogy honlapunkon, blogunkon, elektronikus hírlevelünkön e nyomtatott kiadvánnyal is elérjük megyei könyvtársainkat, a „szakmát”. Hallanak rólunk, hallathatunk magunkról.

Hogy a *Kaptárban* mi jelent meg eddig, azt mindenki elolvashatja digitális hírlaptárunkban (*hirlaptar.vfmk.hu*), ha van türelme kivárni, míg letöltődnek a kereshető pdf-ben publikált lapszámok.

Hogy mi maradt ki belőle, annak egyedül talán Gerő Gyula a megmondhatója...

Takáts Béla

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár újjáépítése

A régi-új épület

Nagyszerű dolog, hogy a Könyvtári Intézetnek már működik a könyvtárépítést és berendezést segítő tanácsadó szolgálata. 1995-ben amikor a megyei könyvtárak építése és újjáépítése a '70-es évek után újra megkezdődött, még nem volt ilyen profi szolgáltatás. 1968-ban, amikor a Nyíregyházi Megyei Könyvtár terveit Paulinyi Zoltán, a Nyírterv mérnöke készítette, a KMK könyvtárépítészeti tanácsadó szolgálatát Urbán László jelentette, mint tudjuk, meglehetősen hatékonyan. Könyvtárunk régi épületét 1975 októberében vették birtokba az olvasók. Erről méltányoló írást olvashatunk Gerő Gyula tollából a Könyvtáros 1976. évi 1. számában. Mint onnan is megtudhatjuk, akkor Nyíregyháza lakossága 71 000 fő volt, „...az előrejelzés 1980-ra 75 000 lakost jósolt, ezzel szemben a város lakossága 1976-ban elérte a 90 ezres lélekszámot.” (Rába Tamás–Futaky László: Az új Megyei Könyvtár. = Szabolcs-Szatmár Megyei Könyvtári Híradó, 1976. 1–2. sz.) Az épület olvasó- és dokumentumbefogadó képessége ennek megfelelően 75 ezer lakos kiszolgálására lett méretezve: a szabadpolcos kölcsönző és olvasótermi térben 52 ezer, a raktárakban 160 ezer kötet befogadására alkalmas polcfelületet terveztek. Idővel ezt toldozgattuk, hogy elférjen a közel 380 ezer kötetnyi könyv.

Fenntartónk, Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata először 2001-ben nyújtott be címzett állami támogatásra pályázatot a könyvtár újjáépítésére. Két